

Kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo.

List 18.

V Celovcu 21. oktobra 1869.

Leto I.

Janček rokovnjačar.

(Črtice iz rokovnjaškega življenja.)

(Konec)

Možje se vzdignejo in obstopijo Jančeka. Gropa stopi predinj, ter z odkrito glavo in s palico v rokah govori: „Naš stan je častit, mogočen stan. Nam ni potreba delati, ampak nam gre bira po vsem svetu. Kdor ima preveč, ta nas mora oblačiti in rediti. Če z lepo ne da, mu odvzame noč. Enim to ne dopada, ali mi spoznavamo to za pravo. — Vendar popred boš še meni prisegel zvestobo, predno te sprejemem v svojo družino. Priča tvoje prisega bodo ti častitljivi možje.“

Veliki Gropa zdaj dene roko Jančku na glavo, ter govori: Izrekaj prisego in jo potem zvesto spolnuj: „Jaz prisegam pri krivi brezi, ktera je mojemu stanu častita, da bom trdno molčal, kar se bo v naši družini godilo; da bom zvesto biro bral, ktera nam gre po naših postavah, in da se bom vsemu podvračal, kar mi bo poglavar te družine veleval.“

Te besede je Janček trepetaje govoril. Na misli mu pride: Morebiti bom še mogel ropar biti.

Po tej prisegi objamejo Jančeka vsi moški in ženske, in mu pravijo: Od danes ne boš več Janček, ampak Janez imenovan. Bodi srčen, bodi predrzen.

Da bi mu dali okusiti prijetnost rokovnjaškega življenja, napravili so veliko pojedino. Pili, peli in plesali so, da je bilo kaj. To se je godilo v udnjem gozdu pod milim nebom pri luninem svitu.

„Pojdimo spat“, veli veliki Gropa. Na njegovo povelje so možje legli v travo, ženske pa so se podale v uto med smrečevje, kjer so imele postelje iz mahů narejene. Novi ud rokovnjaške družbe je spal med moškimi. Spi, pa se prebudi. Zdaj sanja, kaj se je godilo po dnevi, zdaj ga prebudi frfot ponočnih ptic iz spanja. Čuk mu žalostno pravi: fante! zdaj si vjet. Skovir mu naznanja: Gorje tebi! Sliši tudi neznano lajanje lisic in divjega mrjasca prhanje. To mu krči srcé. Rad bi klical tovarše, da naj ga varujejo, pa boji se; zato se pomakne v sredo med nje in zopet zaspi.

Dan se zazná. Ustanite! kliče poglavarjev glas; v hipu so vsi v družbi. Ti hodi tje, ti simo; ti prinesi to, ti uno, tako veléva gospodar zdaj temu, zdaj unemu. Pa glejte, da vas tisti s svitlo kapo ne najde.

Vse gré na delo, le novi Janez ostane pri poglavarji. Danes je bila zanj šola. Poglavar ga uči biro pobirati pri ljudéh. Ker se je to med štirimi očmi godilo, ostalo je to tudi v skrivnosti, kaj je poglavar mlademu rokovnjaču zaupal. Vendar skušnja je potrdila, da mu nobena beseda ni ušla, kar mu je veliki Gropa pravil in veleval.

Ker je bil Janéz med rokovnjače sprejet, podal se je tudi, kakor bi oblast imel med svetom, med svet. Ni bil pa več tako oblečen, kakor so ga bili popred ljudje navajeni, ampak naredil si je bil posebno nošo.

Janez rokovnjačar je bil tako-le oblečen: Klobuk je nosil iz zajéje volne, ktereга je natezaval globoko na oči. Hodnikovo srajco je spremenil s pražnjo, ktero je prav čisto ohraniti si prizadeval. Hlače je imel iz jerhovine, spredej celo opisane in pod koleno odprte, Črevlje je imel vedno podvihane, v ktere je zatikal široke spodnje hlače. Brade si ni pustil rasti, ker rekel je: Človek mora poštenega obraza med ljudi, da ga bolj spoštujejo. — Reklo bi se, Janez je bil „galantom“ med rokovnjači. Tak je hodil na beračijo, ali kakor je sam rekel: na postavno biro, brez ktere bi ne mogel živeti.

Že drugi dan mu veli poglavar: Janez, danes je prišla na te vrsta, da greš na pobér. — Tiho vzame bisago, in se po gozdu izgubi. Če je ravno bil predrzen, vendar mu srce upada pri misli: kako bom prosil, ker sem mlad? — Srčnost velja! — Žené ga grdo pogledujejo, ko pride pred prag; ker pa se noče umakniti, če ravno je mogel marsiktero debelo slišati, poda mu ta to, una to. Kruha je nabral polno bisago. Če ovsenjaka poglavarju prinesem, ne bo mu všeč. Vsede se za mejo, pregleduje darove, ter začne mrmrati: Ti so za pujse, ti pa so za ljudi. In kaj stori? Strese vse na travo, ter začne prav po vojaško odbirati. Ti pojdi v grm, ti v mavho, in je slabše darove zavrgel, dobre pa s sabo vzel. Tako je ravnal več časa. Predrznost še večjo predrznost rodi. Ni bil več zadovoljen, da so mu kruha dajali v dar; po navadi je vprašal, ko je pred prag prišel: Ali ste že klali? — ali ni bilo pri vas cerkveno žegnovanje? — pa ste kaj obilo pšenice pridelali? — slišal sem, da imate še obilo zabele? Tako je znal gospodinje slepariti in dobiti, kar je le želel, ker so se ga bale. Mnogokrat jim je žugal: Če mi ne daste bire, bom vas pogrel. Bog nas varuj in sv. Florijan, saj ti damo, kar hočeš, tako so ga žene tolažile. — Le hitro, ker se mi mudi, je odgovarjal; danes je beračija. Vse ni beliča vredno, kar sem nabral, in že toliko se trudim.

Tako je znal Janez rokovnjačar gospodinje strašiti, da je dobil, česar je želel, in da je v udnjem gozdu v velikega Gropa drhali bilo vsega dovolj.

Nekega dne pravi Janez Gropu: Veste kaj, ni dobro človeku samemu biti. Kolikokrat moram težko nositi; kaj bi bilo, če bi se oženil. Pa kje se hočem poročiti, ker ne zamorem skazati, kje je moje posestvo in premoženje, patent na biro ni pisan, še manj štempljan.

Gropa ga zavrne: ali ne veš, kdo sem jaz? Ali smeš kaj brez mojega dovoljenja storiti? Če hočeš žensko imeti, moraš mene prašati, če jo smeš imeti. Kje je prisega? — Mar se je več ne spominjaš?

Janez molči. Sam sebi pravi: kdo ti več nanosi, kakor jaz? ko bi mene ne bilo, morali bi večkrat korenine glodati.

Med tem so prišli drugi rokovnjači. Ta je prinesel platna, uni hrbtov hrvaških prešičev; drugi pri vlekkel dežo masla. Ženske so po travi postavljale lonce zabele, pšena in moke. No! otroci pridni ste, jih hvali poglavar. — Drugi dan je bilo hrupa po bližnjih

vaséh brez koncea in kraja. Tu so tožili: vse platno nam je pokradeno; tam pravijo: iz dimnika nam je zginilo vse meso. Pa kaj, ker si ni eden ni upal iskat iti, vedoč: če pridem med rokovnjače, si ne bom želel več med nje.

Previdel je veliki Groga, da zdaj so za več dni na konji, kakor mu je bila navada reči, in djal je: fantje in dekleta moje družine, nekaj novega vam imam naznaniti. Janez se je že več časa tako obnašal, da ga vsi moramo spoštovati. Danes mi je razodel, da nerad sam na biro hodi, zato me je prosil, kakor poglavarja, da bi mu dal žensko, ktera bi ga spremljevala na njegovih potih. Kaj praviti, ali mu smemo v to dovoliti? Vsi prikimajo, da. Le eden ni bil zadovoljen. Navada je bila, da nasprotnika mora premagati, kdor hoče med rokovnjači pravico v polnej meri uživati, zato se je moral Janez z nasprotnikom metati. Boj se začne. Janez omaguje, — strah ga že s potom obliva, ali misel: zmagati ali sam okoli hoditi, utrdi mu ude, ter v hipu nasprotniku noge spodvrne, da ta na zemljo telebi. Vse je v veselji nad tem izidom, le premagani škriplje, pa togoto mu poglavarjeva palica vhladi. — Sklep je bil: Janez dobi žensko, da ga bo spremljala.

Kaj bodo ljudje rekli, če nisem po postavi oženjen, pa ženska hodi od hiše do hiše z mano, govori Janez.

Veliki Groga odgovarja: Patent za novi stan sem ti jaz podelil, tudi pravico, da te ženska spremlja, od mene sprejmeš. Dovolj besedi.

Tako je Grogova družina skupaj prebila tri dni. Židane volje so bili, ker so imeli vsega dovolj.

Smehljaje in namežikaje se vpraša tretji dan veliki Groga Špevo, ktera se je tudi njegove družine prišla: Ali hočeš Janeza? — Moški naglo vsi zagrmé: Hoče ali noče, njegova naj bo. — Janez in Špeva se tega ne branita, in sklep je bil: Ta dva sta eden. Veliki Groga seže po palici in vsi vstanejo, ker po navadi so se vsi v lenobi po travi valjali, in pelje Janeza in Špevo pod krivo brezo, ter z močnim glasom naznanuje: „Možje! danes je dan, da kakor poglavar vaš, dam tema oblast skupaj živeti. — Moja volja naj ti bo, Janez, veljavna, zato ti pravim:

In nomine patre,
Vzemi jo za kvatre,
Če drugo dobiš,
Pa se te iznebiš.

Škoda, da dunajski Megrle ni bil tu pričujoč! Gotovo bi bil klical dan danes: Tam v kranjski deželi je pravi rokovnjaški zakon doma. Ta naj danes za vse velja. — Pa naj bo kakor hoče, Janez je živel s Špevo, dokler mu ni umrla. Med tem je tudi umrl veliki Groga. Na mesto njega so vsi rokovnjači Janeza izvolili za poglavarja.

Janez rokovnjaški poglavar.

Od kar je Janez poglavar rokovnjačarjev postal, bil je še predrzniši. Tirjal je s silo od gospodinj, kar je želel. Žugal je vedno z ognjem, zato so se ga povsod bali, in ga vsi sovražili. S svojo drhaljo ni več v udnjem gozdu prebival, ampak zdaj tu zdaj tam. Imel je že v vsaki stranski vasi kako hišo odbrano, kjer je s svojo kompanijo prenočeval. Ko je v tako hišo prišel, brž je napovedal: naglo kuhajte, potem bomo mi. Kdo jim je za kuho potrebnega dal? Vselej le hišna gospodinja; morala je dati na Janezovo povelje, če ne, je bilo rotenja, da se je ogenj delal.

Pri takem prenočevanju Janez ni pozabil, da se mora zavarovati; da ga kje beriči niso zasačili, znal si

je zvito na svislih pri pažu desko nasloniti, kakor bi bila pribita, ktero je naglo odstranil, ko se je nevarnost bližala. Tako jo je beričem mnogokrat pred nosom upihal v gozd. V gozdu so se ga pa tudi beriči bali, zato je bil tam varen pred njimi.

V kateri vasi je Janez rokovnjačar prenočil, ondi je pozvedel, kje imajo kako lepo tele, ktere ga meso mu je posebno dišalo. Gotovo je bilo njegovo.

Zgodilo se je, da je mimogredé v hlevu videl lepo tele. Po noči pride po-nj. Bila je pa na noč na ravno tistem mestu koza privezana. Čudno se Janezu dozdeva, da bi tele imelo rogé, ter pravi: Če si tudi hudič, moraš z mano. In res, koza ga uboga in gre z njim. Ta mu je pa zamero nakopala pri celi vasi, kjer jo je ukradel, in zažugali so mu smrt. Če še dojde v vas. On to izvé, ko je ravno v neki dolini koza pekel in dobre volje bil. — Gorela bo vas, kakor gotovo smo tu, bila je njegova prisega. Vsi rokovnjači mu v to pritrdé. Pošlje tudi dva svojih podložnih v vas z naznanilom: V sredo se pripravite. Za Zado v gozdu se bomo poskusili, ker nam žugate. Če ne pridete na boj, bode se vas na vseh krajih posvetila.

To naznanilo je silen strah v vasi zbudilo. Možje se posvetujejo, kaj je storiti, ker prepričani so bili, da z rokovnjači se ni šaliti. Šest gospodarjev sklene se z njimi sprijeti. Prepeljhar pravi: Jaz vas bom peljal, pa ubogajte me. Z njim so bili sosede, večidel slabi možički brez korenjaštva, le eden med njimi je bil čvrst hrust, ime mu je bilo Juri. Ti združeni se podajo v sredo po kosilu za Zado v gozd. Bile so ravno takrat tam cele skladalnice drv, za ktere so se rokovnjaški plašarji skrili. Ko so bili kmetje komaj šestdeset korakov daleč od rokovnjačev, Janez ustrelil, in kakor listja in trave se teh usuje izza skladalnic. Eni so upili: Pobijmo pasje duše: drugi žugajo: Zdaj vas bo vrag jemal, ter hitijo za vaščani. Ti sprevidijo, da se ne morejo braniti, in srečno odtegnejo peté zunaj Jurja, kteremu je rokovnjačar s kroglo nogo prestrelil, tako da je le težko krevsal. Rokovnjači ga dotečejo, neusmiljeno tepejo dokler je le še kaj življenja razodeval. Da bi se zagotovili njegove smrti, zabode mu eden še nož v prsi, ter ga tako ležati puste, in hité še za drugimi. Ti so se med tem že skrbno poskrili. — Še le čez dolgo časa se je v Jurji zavest zbudila. Po štirih še priplazi do prve hiše, kjer ga v strahu skrijejo. — Rokovnjači letajo od hiše do hiše, preklinjajo, žugajo in iščejo teh, kateri so jim ušli. Srečno, da le enega ne najdejo. Vračajo se na prvo mesto nazaj, kjer so Jurja vsega v krvi pustili ter kričé: Zdaj ga bomo vsem v strah in za poduk na drobno raztrgali. Ko pa Jurja več tam ne najdejo, divjajo ko zveri sem ter tje po vasi, hiše jim zapirajo, še le v temni noči izginejo. To grozovito delo rokovnjačarjev izvé okrajni poglavar, kateri je vse, enega za drugim, v mrežo vjel, v kateri so eni vedno vjeti ostali, drugi pa spreobrnjeni prišli med svet. Med zadnjimi je bil tudi znani Janez. Ne vem, ali še živi ali ne, le to sem slišal, da rokovnjaška drhal je bila po tej siloviti bitki razkrojena. Eni so še ostali, pa niso več iskali zavetja pod krivo brezo v udnjem gozdu. Pravili so mi tudi, da se je bil Janez ves spremenil. Pripognjen je hodil na stare dni od hiše do hiše. Ovsenjak celo mu je bil ljub. V rokah je po navadi nosil molek, vedno je molil nanj, da bi mu pravični Bog milostljiv bil zaradi hudih del ljudem storjenih.

S v.

Spomini.

(Spisal Andrejčekov Jože.)

II. Za Kalom.

Bilo je o šolskih počitnicah, ko sem bival nekaj časa pri svojem prijatelju Franceljnu C** blizu štajerske meje. Vas, kjer je imel posestvo Franceljnov oče, stoji v ozkej dolini tik velike ceste. Od obeh strani jo zjemajo visoki hribje, ki so na desnej strani zelo strmi in grebenasti ter do vrha obraščeni z goščavo, na levi strani pa se širijo lepo obdelane njive in spašniki, in celó gori do vrha se nahajajo majhine vasi, kar daje okolici posebno prijazno podobo. Dalje proti Štajerskemu je dolina vedno oža in se polagoma zvišuje proti Trojanskemu presedelju.

Raznih veselje nam tukaj ni manjkalo, čeravno bi človek mislil na prvi mah, da sta v tej globeli samo medved in volk doma. Franceljnov oče je bil mož, ki je zmerom vedel kako šaljivo povedati; še druga spomina vredna oseba je ondokajšni učitelj, ki nam je včasih take pravil, da bi bili kmalo vsi smeha popokali; posebno raznih izrazov bi se bil človek lahko pri njem učil. Razen teh pa je bilo v obližji še nekaj družih dijakov, učiteljskih pripravnikov, in enake nadpolne mladine. Francelj je imel tudi v sobi klavir in z njegovo sestro Maričko sva zvečer nepletala slovenske pesmi, da je po vsej vasi odmevalo. Tudi „trojke“ nisva izpustila, ktere sem se bil naučil po priložnosti od nekega moža, ki jo je rad popeval vsaki dan za kosilo, južino in večerjo, če mu je še kaka druga oseba pomagala. —

Pa še nekaj drugega je bilo, kar me je tukaj posebno mikalo. Franceljnov oče so bili izvrsten lovec in v zgornjej sobi so imeli obešenih toliko pušk, da bi bili lahko vso sosesko preskrbeli z njimi. Kaj pa mladega človeka, ki vse božje leto sedi v mestnem zidovji, bolj veseli, kot lov? Za rana sprehajati se po logu, uživati čisti zrak in gledati prvo solnce, ki polagoma vzhaja izza planin obseva je najviše vrhunec s svojimi žarki, to mora zanimati vsacega človeka, ki ima le količkaj življenja v sebi ter njegovo srce ni čisto zaprto čutilom, ktera vzbujajo naravni čudeži.

Se vé da so taki lovci, kakoršen sem bil jaz, zajcem jako malo prizadeli, ker sem raje zrl za njim, kakó jo je plel po kakej detelji ali strnišču, nego bi bil ustrelil po njem; zato je bil pa tudi marsikteri tako pederzen, da se je sredi pota kacih deset korakov pred menoj vsedel ter povzdignil predne tačice, kot bi se mi hotel posmehovati. Tacemu pederzenu pa tudi nisem več prizanašal, počil sem po njem, — pa sreča je bila že vselej tako nengodna, da čem bliže je bil zajec, tem manj sem zadel. —

Nekega večera pridejo Franceljnov oče domu iz bližnje graščine ter nama napovedó veselo novico, da bo drugo jutro velik lov. Kraj je bil v ta namen odločen za Kalom, kjer so veliki gozde, v kterih ni samo dosti zajcev in lisic, temuč tudi srn, kterim je bila na tisti dan napovedana posebna vojska. — Zvečer smo ogledali in osnažili puške, pripravili strelivo ter zaprli oba lovska psa Kranceljna in Turina v hlev, da bi nam drugo jutro ne ušla pred časom v gozd, kakor sta večkrat storila. —

Drugo jutro, še predno se je dan zaznal, bili smo že vsi na nogah. Marička je pripravila že pred ta večer nekaj pečenke in steklenico vina za naju, ker je vedela, da midva nisva tako zaljubljena lovca, da bi v svojej

strasti pozabila lakote in žeje. Oče pa, kot star lovec, niso hoteli nič seboj, rekoč, da jim bode zvečer bolje dišalo.

Ravno je ura v zvoniku odbila štiri, ko smo krevsali po cesti gori do bližnje krčme, kjer je bilo lovsko zbirališče. Celó krdelo starih in mladih, razno opravljениh lovcev je stalo pred krčmo na cesti. Nekteri so nabijali puške, drugi krepčali se s požirkom brinjevca, kterega jim je točil krčmar iz velike steklenice, gonjači pa, kmetje iz obližja, sedeli so po cestnih kofinih, otepavali velike kose kruha in metali skorje med pse, kterih je imel vsakdo navezanih celo trumo.

Načelnik lovcev je bil bradat, majhen mož, širokih pleč, v zeleni saknji. Ta nas je razdelil v dve krdeli. Kar nas je bilo mladih, morali smo vsi vrh griča, da bi posedli ondi prelaze in varovali živali v drugo stran, stareji pa so ostali v nižavi pod hribom ter se ondi razstavili, kamor je ukazal načelnik.

S Franceljnom sva vedno gledala, da sva bila blizo skupaj, pa saj sva bila tudi v tako ozkej dotiki med seboj, da bi bilo nama nemogoče eden brez drugega biti. Jaz sem imel pečenko, on pa vino. Se vé da sva se tu večkrat pregrešila zoper lovske zapovedi, kajti popustila sva odkazano mesto, prislonila puški k bukoveму deblu ter jela povživati seboj prinesene božje dari. Zajci in lisice so se lahko sprehajali, kakor jim je bilo ljubo, mimo naju, in srne, ktere so spodej gonili psi, imele so prosto pot čez goro. Le kedar je počila kje kaka puška, zgrabila sva tudi midva orožje in se postavila vsaki na svoje mesto, da bi podrla žival, ktero je morda lovec obstrelil, pa mu je le še utekla. Ni toraj čuda, da midva nisva nikdar nobenega repa ni stegna prinesla domu. —

Ravno sva pod grmom ležé naj bolj srdito trgala pečenega piščanca ter vlekla krepko iz lovske steklenice, ko pride mimo eden lovcev z vstreljeno lisico na rami. — „Kaj pa da, tako bi vsaka šleva lovila!“ pravi nama smejé. „Vidva še prej jesta pečenko, predno kaj vstrelita. Pustita še mene nekoliko zraven!“ In pri tej priči se je spravil nad ostalo jedilo in pijačo, ter vse urno spravil pod streho slabega života.

Lov se je potezal vedno dalje čez gore in slednjič smo prišli za Kalo. Tu pa se je nakrat jelo oblačiti. Votlo je grmelo, bliski so švigali in pričakovati je bilo hude ure. Načelnik nas je zopet razpostavil na določna mesta in po nesreči sva se morala ločiti s Franceljnom. Meni je bila odkazana staja vrh griča, kjer ni bilo nobenega večega drevesa, temuč samo grmovje, drugi pa so v polokrogu obstopili gozd. Nadjali so se vsi bogatega plena.

Dolgo sem stal z napeto puško ter zrl v grmovje, kedaj bo kaj zašumelo ter se približala srna ali srnak, da bi počil po njem, pa nikjer ni bilo nič čuti, še pesjega lajanja ne. — Hudo vreme se je vedno bolj bližalo in debele deževne kaplje so jele padati iz oblakov. Ovil sem petelina pri puški z robcem, da bi mi dež kapice ne zamočil, ter stal na odločenem mestu trdovratno, kot bi me pribil. Niti grom, niti blisek, niti vedno gostejši dež niso me oplašili, ker sklenil sem bil za trdno skazati se kot pravega lovca. — Pa kaj so človeški sklepi! V malo trenotkih sem bil moker, da ni bilo nitke suhe na meni, celó v črevljih sem imel toliko vodé, da mi je izza štebalov pljuskala. „Kako si aboten!“ pravim slednjič, „da tukaj stojiš na dežji ter čakaš srne, ko drugi lovci gotovo čepé pod kakim gostim drevesom pod streho. Saj ni nobenega psa čuti.“ —

Stisnil sem puško pod pazdih ter se napotil po stezi tje do neke skale, pod katero je bila pripravna votlina, da me je varovala pred dežjem. Debel kamen sem zavalil vanjo, sedel nanj, prislonil puško na steno ter veselo zrl vên, kjer je šumel dež po listji in bliski švigali križema po nebu. „Naj razsaja sedaj nevihta zunaj, jaz sem že v zavetji!“ djal sem zadovoljen ter si natlačil pipo.

Kmaló potem se po stezi simo začujejo koraki in iz gošče se prikaže pokvečen možiček, ki jo je kaj urno praskal v dve gubi skrčen. Njegov pomečkan slamník je bil že tako namočen, da so se krajeji popolnoma pobesili na čelo, in vrh glave, kjer ste bili dve veliki ljukni, štrteli so lasje kviško, kot bi hoteli zamašiti vhod dežju, ki je curkoma lil po ubogem možičku. Razcefrano suknjo, na ktere je bilo že več zaplat prišitih, nego je v letu dni, imel je zapeto do vrha z velikimi gumbi, ki pa so bili raznovrstne velikosti in baže. Koščene in rožene duše so se vrstile med svitlimi in renastimi cevci, na kterih so bile vtisnjene velike konjske in pasje glave. Znati je bilo toraj, da jih je mož iz vseh krajev sveta skupaj spravil. Irhaste hlače, ki so bile starosti že vse rujave, segale so mu pod kolena, potem se je videla za dobro ped gola koža, in slednjič so štrleli zgubani štebali nekoliko čez členke, ki pa so slabo zapirali mokroti pot v črevlje. — Po vsem tem je bilo videti, da je berač, zlasti, ker ste mu še dve veliki mavhi bili po hrbtu, na kterih je bilo znati, kakove dari so že prenašale, ker ste bili vse mastni in močnati.

Začuden me pogleda, ko pride pod skalo, in sam ni prav vedel, bi-li stopil v votlino, ali bi šel dalje. —

„Hej oče! le noter pod streho, saj je dovolj prostora za oba,“ pravim mu ter se pomaknem nekoliko bolj v kot.

„Saj bo res dobro tukaj-le,“ odvrne mi ter pomeče svoje zakrpane mavhe na tla, potem pa jame otresati mokroto raz sebe, kot ptič, kedar se skopa. — „Ti stvar ti, kako udelava zunaj! Grmi in treska, kot bi bil kje „lintyer“ na dan prišel. Videli boste, da bo danes marsikak kozolec podrlo, streho raztrgalo ter s koreninami drevesa ruvalo. Misiil sem iti na Kolovraško krompir brat, pa me nevihta ravno sredi pota vjeme. Tako je lilo, kot bi se bil oblak odtrgal; menda je sv. Elija naj večji zamašek pri sodu izdrl. — Vi ste pa na lovu bili, jelite? Videl sem doli ob plazju pse letati.“

„Ste mar druge lovce tudi videli?“ prašam ga.

„Nisem ne, nobenega nisem videl. O ti bodo gotovo kje pod streho, kdo pa bo lovil ob dežji, saj psi ne morejo slediti zajca.“ —

Ker dež dolgo ni hotel pojenjati, kratila sva si z beračem čas v tem brlogu z raznimi pogovori. —

„Lejte! pod to skalo sem imel ob času, ko so bili Francozje v deželi, štirinajst dni skritega nekega Ljubljančana, ki je bil avstrijski ogleduh,“ prične starec. — „Takrat sem služil pri Jamarji za hlapca, — sedaj že ni več tiste rodovine, niti hiše ne. — Erancozje so bili razpotaknjeni po vseh kotih, kjer je bilo le količkaj prostora, in tudi k nam se jih je bilo priklatilo deset teh mustačarjev, ki so bili prava nadloga vsej hiši. — Jamar je imel krčmo, zato so prihajali posebno zvečer iz cele vasi vojaki simo ter potem razsajali skoraj do dné. Mene je včasih taka jeza pobrala, da bi jih bil kar podavil, kot vrabce. —

Nekega večera pride v krčmo mlad, gosposk človek, z velikim, kodrastim psom. Jaz sem sedel pri peči za mizo in pil svoj masliček vina za poboljšek po dnevnem trudu; pri vélikej mizi pa so pili Francozje

ter kvartali. Ptujec se vsede ravno meni nasproti, zahleva maslec vina in nekaj večerje; med tem pa se je ves čas nekako plaho oziral po francoskih vojaki in na obrazu sem mu bral, da bi jo bil pri tej priči najraje zopet pobral iz hiše, ko ne bi mu bil že prinesel krčmar jedila in pijače. —

Francozom se je ta oseba menda tudi sumljiva zdela, zatorej stopi eden vojakov k ptujcu ter ga pobara po potnem listu. — Ta mu ga pokaže, in kakor je bilo videti, bil je Fracoz popolnoma zadovoljen z njim. — Pa sam rogač, — ne morem dobro reči — je menda vdihnil v butico misel, da so vjeli ptujčevega psa ter ga jeli preiskovati, ko niso pri ptujcu samem nič sumljivega dobili. — Mladi gospod je obledel, kot stena, ko je zapazil psa v vojaških rokah. Hotel jo je nemudoma pobrati iz sobe, pa eden vojakov mu zastopi pot, nastavi mu sabljo na prsa ter zagrmí nad njim, naj se ne gane z mesta, ako mu je življenje drago. — Pes je imel dve koži na sebi, in bil je tako dobro našemljen, da bi živa duša ne bila mogla zapaziti te goljufige. — Našli so notri mnogo pisem in vse kraje narisane, kjer so bili Francozje.

„Oh ti revež!“ djal sem jaz sam pri sebi, „sedaj je po tebi.“ Vojaki so si zadovoljno gladili brke mislé si: „sedaj ga bomo zopet pili in pute jedli, da bo kaj.“ V srce se mi je smihlil revež, videti ga, kako se je tresel strahú, in misel se mi je vtisnila v glavo, da bi ga, kakor že bodi, otel.

Ker svojega vjetnika po noči niso hoteli gnati do bližnjega trga, kjer je stanoval francoski poveljnik, zaprli so ga v krčmarjevo klet ter postavili stražo pred duri. Potem so se zopet spravili k mizi in koj poklicali dva bokala vina, da bi ga pili na dobro srečo, ker nadjali so se menda bogatega plačila za ogleduha. — Jaz sem sedel pri mizi ter si mislil: „Mojé, vi pijete naj brž na medvedovo kožo!“ V glavi sem jo bil namreč že izduhtal, kako bom ongavil, da jim vodó skalim.

Krčmar in žena njegova sta šla spat, meni pa sta izročila vrč vina, da bi ga točil Francozom, če bi še kaj pili. — To je bilo zame, kot nalašč. V omari sem imel steklenico močnega borovničevca, in koj ga pomešam dober polič med kake tri bokale vina. —

„Pijače na mizo, hej!“ zakliče eden vojakov v sobi.

„Koj!“ odvrnem jaz ter nesem to mešanico noter.

Praznili so kar do dna kozarce in bili so že tako motni, da niso prav nič spoznali, da je vino spačeno; še hvalili so ga, da kaj gladko teče po grlu. — „To vino — dobro; greje, greje tako doli,“ djal je eden, ki je znal nekaj slovenski, ter kazal gladé se po prsih, kod ga vino greje.“

„Dobro je, dobro,“ potrjeval sem jaz, „oče so ga dali iz posebnega soda. Boste videli, kako vam bo dobro delo.“ —

Pili so ga, kot vodó, in prvi, ki je ležal onemogel na tleh, bil je stražnik, kterega sem skrivaj zunaj gostil s to pijačo; in kmalo potem so ležali tudi óni v hiši zaporedoma pod mizo in po klopéh, kot čuvaji pri božjem grobu. Kajti vino zmešano z žganjem zmaga vsacega, če je še takov korenjak.

„Le spite v imenu božjem!“ djal sem vesel, ugasnil luč, vzel ključ od kleti ter šel ven. — Pred vežo je sedel pastir Pavle, in jaz mu razodenem, kaj namirjam. — Potrdil je popolnoma moje početje, in ker je bil vedno poln muh, rekel je, da morava pri tej priložnosti še kako smešno nakaniti, da bodo pomnili, kdaj so vjeli ogleduha v Jamarjevej krčmi. — Prevali!

sem stražo, ki je ležala ravno pred kletnim pragom, v stran, da bi mi ne bila na poti, odprl klet in tiho poklical vjetnika.

„Ali že gremo?“ pravi s tresočim glasom mislé, da pride že vojak ponj.

„Gremo, gremo,“ odvrnem jaz, „pa ne na vislice, kamor so vas Francozje namenili, temuč v hribe in potem čez na Štajersko. Ti kozjebračci naj se le obrišejo! Menijo, da smo pri nas tako zabiti kot tam v njih deželi, da bi se pustili kar brž brž za pete obesiti na prvo krivo brezo, ki raste ob poti. — Le tiho bodite in brž pojdite, polnoči je že odbilo, vojaki pa spé v hiši, kot Kralj-Matjaževa vojska pod zemljo.“

„Ali za Boga, človek! kdo si vendar, ki me prideš rešit?“ pravi ptujec ter se me trdno oklene krog pasa.

„Jamarjev hlapec sem, Polde; se bova že še bolj seznanila jutri, ko bo priložnost, sedaj pa le brž v hosto tje za Kalo.“

Ravno prideva iz kleti, ko pritira Pavle velicega kozla za roge ter ga pomakne v klet.

„I kaj pa namirjaš s tem?“ prašam ga jaz zavzet.

„Kaj neki! Enega vjetnika morajo vsaj imeti, čemu pa zastoj straža pred vrati. Kozel mi vso noč ne dá miru v hlevu, naj bode torej tukaj za kazen pod francoskim varstvom, in če že-le hočejo, lahko ga tudi obesijo, makar za pete; nič ga ne bo škoda.“

Celó ogleduh, ki je že smrtni pot potil, moral se je smejati tej Pavletovej predrznosti. — Zaprli smo klet, deli ključ na prejšnje mesto, potem je šel Pavle v hlev spat, midva pa v hosto za Kalo. —

Moj tovariš mi je med potjo pripovedoval, da je Ljubljancan, sin premožnih starišev, da že delj časa služi Avstrijancem za ogleduha, ta dan pa je bil tako nesrečen, da je prišel Francozom v pest. —

Drugi dan sva bila skrita ves čas v smrečji pod nekim plazom. Zvečer sem zaukazal tovaršu, naj ostane tu skrit, jaz pa sem se počasi spravil proti vasi, da bi pozvedel, kaj in kako ter dobil kaj živeža. —

Prišel iz gozda na cesto, srečam ravno Pavleta, ki je nesel veliko pokrito košaro.

„Ravno prav, da prideš,“ pravi mi, „mene je že skrbelo, da ne bi te našel v hosti. Tukaj-le imam nekaj mesenine in dva bokala vina. Jutri večer bom skusil že zopet kaj dobiti; le tukaj me vselej počakaj.“

„Že dobro, Pavle,“ pravim jaz, „ali povej mi brž, kaj je s Francozi!“

„O ti ne veš, kaka reč je bila; človek bi bil smešnó kmalo iz kože skočil. — Na vse zgodaj pokličejo vojaki gospodarja, ter zahtevajo voz, da bi peljali vjetega do bližnjega trga. Jamar pride v hlev ter jame tebe klicati. — „Poldeta ni doma,“ odvrnem mu jaz. — „Kje pa je? brž brž mora napreči, vojaki zahtevajo.“ — „Polde je šel sinoč na Brezijo k materi po perilo; pred šestimi ga že ne bo domu,“ zlažem se mu. — Gospodar je robantil, da hlapca ravno tedaj ni pri hiši, ko bi ga bilo najbolj treba, ter ukaže meni, da moram iti mesto tebe z vosom v trg. — Jaz meni nič tebi nič naprežem kobiló, zapoljem voz pred vežo ter naznamim vojakom, da je vse pripravljeno. Koj vzemó ključ ter gredó vsi skupaj v klet, da bi prignali vjetnika ven. Stražnik, ki se je bil že nekoliko iznebil pijanosti, koračil je moško sem ter tje, in ko so se približali vojaki, vstopil se je z namerjeno puško pred duri, da bi brž brž podrli ogleduha, ako bi hotel uiti. Jaz sem moral z obema rokama usta tischati, da se nisem na

glas smejal. — Ko ključ zarožljá, jame kozel z nogo praskati po vratih, ker bi bil že rad ven šel. „Le trkaj le, ti buzaron,“ djal je krčmar, ki je ves zateleban v Francoze, kakor ga že poznaš to avšo, — „zdaj zdaj ti bomo odprli, samo pripravi se za večnost, ker drevi boš že bengljaj na vislicah, če ti ne bodo dali svinca v rebra.“ — Sedaj se odpró duri in kozel se z vso močjo zaleti med vojake ter podere stražnika na tla. — Krčmar se je pokrižal in ves prestrašen jel moliti sedaj „očenaš,“ sedaj „češčenasmarijo,“ kajti popolnoma je mislil, da je bil sinočni ogleduh sam rogaček ter se je sodaj spremenil v kozla; vojak pa se je pobiral po tleh in grozno rentočil, ker kozel ga je bil precej neljubo položil na tla. Tudi Francozje so morda v začetku mislili, da je kozel res hudoba, ko pa se je potem dolgo-dlakež zopet vrnil v vežo in meketaje z brado migal in gledal svoje nasprotnike, kot bi se bil hotel norčevati z njimi, bili so prepričani, da je to pravi kozel, ker hudoba bi bila gotovo koj izginila. Videli so, da je morala biti tukaj kaka goljušja in poprijeli so trdo krčmarja, mislé, da je on to storil, čeravno se je ta rotíl na vse mogoče viže, da ne vé nič o tem. Koj so razposlali na vse kraje vojake, da bi ubežnega ogleduha vjeli, preden uteče čez mejo; zato ti svetujem, da se varuješ in dobro skriješ v gozdu, sicer bi tudi tebi slaba pela, ker ves sum leti sedaj nate, ker si sinoč vojake tako vpijanil in te danes ni celi dan domu. — Há, há, há! kaj tacega pa še ne vém; to sva jim jo nadelala tem kurožrcem.“

„Le pojdi domu!“ velim mu, „midva z ogleduhom morava še noč čez mejo, sicer bi naju znali dobiti.“

„Naj bolje bo, če vama je mogoče,“ pravi Pavle, „ti Francozje so vsi pasji, kdo vé, če vaju ne bi staknili. — Srečno hodi, pa varuj se, da ne prideš v francozke pesti; čez planino jo pobrišita, bo naj varnejše.“ —

Pavle je odšel domu, jaz pa s košaro v hosto. Dobro nama je dišala večerja, zlasti, ker se je bilo treba okrepčati za težavno pot. Razložil sem svojemu tovaršu vse natanko, v kakem stanu se nehajava: da bo treba neutegoma bežati in sicer prek strme planine, ako hočeva priti varno do dne čez mejo. — Lezla sva po hosti bolj po štirih, nego po dveh, ter vedno natanko poslušala, če se kje kaj ne giblje. Noč je bila zeló temna, zatoraj pot še tem težavnejša, ker nisva nič videla pred seboj. — Gori-le ob drči, kjer selani drva v dolino spuščajo, spodtakne se moj tovariš ob smrekovo korenino ter si zvije nogo.

„Sedaj je že preč; ni mi moč ubežati sramotnej smrti v sovražnih rokah!“ ječal je milo. „Priatelj, reši se vsaj ti, ker mene ne moreš. Tu-le imaš mojo uro in denar!“

„Če Bog dá, ne bo treba niti vam niti meni na vislicah bengljati“, tolažim ga. „Ako vas moram na pre-ramnicah nesti čez planino, svojo obljubo vendar čem izpolniti ter vas rešiti, dokler imam še zdrave ude. Uro in denar le obdržite, jaz vas nisem rešil zaradi plače, temuč, ker je to moja dolžnost. Prislužim si več, nego potrebujem, da lahko še kaj materi dam, na stare dni pa bo že Bog dal, da se bom preživil, saj nihče ne gre živ pod zemljo. Če me bo pa le sila trla, vas bom pa takrat obiskal in potrkal na vaša vrata, da mi boste dali kaj malega.“ — Jaz sem bil takrat močen, ko Goljat, sedaj na stara leta sem pa tudi ves nadležen, kot vsakteri. — Oprtal sem tovarša ter ga cencal tu gori po poti. Revež je trpel hude bolečine, čeravno ni le trohice potožil, in tudi zame je bilo to breme pretežko, da bi si ga bil upal spraviti tako daljo. Po sreči

se domislim te-le votline, ktero sem še kot pastir našel, ko sem nekđaj živino izgubil ter jo iskal po tem gozdu. Takrat je bilo tu še vse bolj zaraščeno, in nihče ni nikdar zašel sem, razen drevarjev in oglarjev; tudi za votlino ni nihče vedel razen mene. — Tu noter tedaj se napotim s tovaršem ter ga položim na tla. Nagrabil sem skupaj listja ter naredil postelj, kolikor se je najbolje dalo. Pred vhod sem nanosil smrečja in druge sušmadi, da jame vsaj nihče ne bi našel, kteremu že ni bila prej znana. — Štirinajst dni je ležal tukaj avstrijski ogleduh in jaz sem mu vedno spiral nogo z mrzlo vodó ter ga preobvezoval. Zvečer sem hodil uro daleč doli na travnike, kamor mi je nosil Pavle hrano, včasih pa sem tudi kakej gospodinj izmaknil skledo kaše ali zelja z okna, kjer ga je hladila. „Bog mi ne bo zameril te malenkosti,“ mislil sem, „gospodinja lahko skuba drugo večerjo, midva v gozdu pa trpiva lakoto.“

V štirinajstih dneh je toliko okrevaj, da sva mogla čez hribe in srečno sva prišla na Štajersko. Ondi sem živel, kot ptiček. Nič nisem imel dela, gospod pa me je gostil, kot svojega brata. Po krčmah sva hodila, pila najboljša vina in spala po taci sobah, da sem se včasih celó bal vleči se na postelj, da ne bi je pomazal. — Takrat sem še-le izvedel, kako gospoda živi.

Leto pozneje so Francoze zapodili iz dežele. — Ljubljčan je šel nekam daleč, če se ne motim, na Rusko, in tudi mene je hotel vzeti seboj. Jaz pa sem mu rekel: „Gospod! ko ne bi imel nobene dolžnosti na svetu, koj bi šel, ker tako dobro, vém, se mi ne bo nikdar več godilo. Ali domá imam staro mater, nobenega človeka nimajo, da bi jim postregel na stara leta. Leto in dan me že niso videli, in ko bi Pavleta ne bilo, bi še ne vedeli, sem-li živ ali mrtev. Vidite tedaj, da je moja dolžnost vrniti se domu, vi pa hodite srečno in spomnite se včasih svojega tovarša Poldeta.“ — Gospodu so se kar solze udrle po licu in tudi meni se je storilo inako pri slovesu. Segel je v žep ter mi dal polno možnjo denarja in zraven še pristavil: „Kedar boš kaj potreboval, obrni se do moje žlahte v Ljubljani, jaz jej bom že sporočil, da bodo vedeli, kdo si.“ —

Šla sva narazen; — potekla so leta in leta, — tista gospoda je izginila iz Ljubljane in jaz sem ostal sam na svetu. Dokler sem bil trden, sem služil, sedaj v sivej starosti moram pa beračiti. Taka je osoda človeška.“ —

Berač je končal svojo povest. — Vreme se je zvedrilo in tudi midva sva se ločila: on se je napotil do usmiljenih ljudi prosit darov, jaz pa proti Franceljnovemu domu iskat gorke peči, da bi se posušil, v nemar pustivši lov in lovec.

L i p a.

Od nekđaj lipa zala
Si slavna ti ostala!
Slovanom dika, čast,
Slovanom sveta last!

Viharji pridrvili,
Pogin so ti protili,
Branila pa ves čas
Slovanski svoj si kras.

Prišla je doba mila,
Odšla viharna sila,
Razcvetaj se lepo
Preljubljeno drevó!

Pod senco tvojo mala
Je zibka moja stala,
In tvoj dišeči cvet
Bil duh je prvih let.

Spominja deček na-te
Se lipe, oh! košate,
Kjer sladko si igral,
Krog tebe je skakljaj.

Mladenča doba zlata
Spet lipa si košata,
Kjer tam je Slavi pel,
Ljubiti jo začel.

Pod lipo lira dana
Je v roke mi Slovana, —
Slovanska struna poj
Na vekomaj z menoj!

Pod lipo spaval, letal,
Sem Slavi vence spletal,
Pod lipo drag spomin
Je našel Slave sin.

Pod lipo grob skopljite,
Pa vanj me položite,
Da družba smrtna bo
Slovansko mi drevó!

Hrabroslav Pernè.

Oče Jerom.

(Norveška pripovedka.)

Najmogočniji mož cele soseske je bil Jerom Bor. Neko jutro je stal v sobi pri župniku, držé se možko in resno: „Dobil sem sina, krstite mi ga.“

„Kako naj se zove?“

„Vid, po mojem očetu.“

„Kumi so?“

Jerom jih pové. Bili so najveljavniši ljudje iz soseske, mož in žena iz rodovine očetove.

„Imate li sicer še kaj na sreč“, povpraša župnik, ter pogleda kviško. Kmet stoji nekaj časa. „Rad bi, da ga ne krstite v nedeljo. Najrajše bi mi bilo v soboto opoldne.“

„Imate li sicer še kaj?“ povpraša zopet župnik.

„Ne, družega nič.“

Kmet suče klobuk, kakor bi hotel iti. Zdaj vstane župnik. „Tedaj naj vam rečem jaz“ povzame in prime kmeta za roko, pogledavši mu ojštro v oči:

„Naj bi dal Bog, da bi vam dete bilo v blagoslov!“

Štirinajst let pozneje je stal Jerom zopet v sobi pri župniku. „Dobro se držite, Jeromu reče župnik, kar nič se niste premenili.“ „Saj tudi nimam skrbi,“ odgovori Jerom.

Župnik obmolkne; čez nekaj časa povpraša: „Kaj imate danes na sreč?“

„Danes sem prišel zavoljo sina, ki pojde jutri k birmi.“

„Prebrisan deček je!“

„Hotel sem povprašati, kako je odgovarjal pri nauku.“

„Ej, prvi je izmed vseh.“ —

„Dá, tako so mi pravili tudi drugi — vzemite ta-le cekin za vašo skrb.“ —

„Imate li še kaj družega?“ povpraša župnik in pogleda Jeroma.

„O ne, družega nič.“ —
In Jerom odide.

Zopet je preteklo deset let. Tedaj se začuje nekega dne velik šum pred sobo župnikovo; prišlo je mnogo množ, in prvi pred njimi Jerom.

Župnik pogleda kviško, ter ga spozna: „Danes ste prišli v velikej družini!“

„E dà, rad bi, da oznanite mojega sina; Rotijo jemlje, hči Pavla Grada, ki stoji tu-le pred vami.“

„Ej, to je najbogatejše dekle iz cele soseske!“ —
„Pravijo, dà,“ reče kmet, ter z eno roko pogladi kvišku lase.

Župnik se nekoliko zamisli. Potem se pogovori z možmi in slednjič reče: „Na svetega Martina dan more biti poroka.“

Jerom položi nekaj tolarjev na mizo.

„Čemu to?“, popraša župnik.

„Za oznanilo in poroko.“

„V naprej?“

„Dà!“

„Ali to je obilo!“

„Vem, ali enega sina le imam, in — rad bi to reč dobro opravil.“

Župnik spravi denar; potem reče: „Tretjikrat je danes, da ste tu zavoljo svojega sina, Jerom.“

„Zdaj sem pa tudi gotov ž njim“, odgovori Jerom, zapre listnico, reče: Z Bogom! pa odide — počasi za drugimi možmi.

Štirinajst dni potem sta veslala oče in sin v mirnem vremenu čez vodo h kmetu Gradu, da se pogovorita zarad ženitve.

„Moj sedež je nevaren“ reče sin, ter vstane v čolnu, da ga popravi. Isti hip pa se spodrsne deska, na kterej je stal, Vid spodleti, z rokama mahne in se zvrne v vodo.

„Primi se vesla!“ zavpije oče, skoči kviško, ter mu ga pomoli. Ali ko se je sin parkrat za njim stegnil, očuti, da mu pohaja moč in da premira.

„Čakaj, čakaj“, kliče oče in vesla. Ali ta hip pade sinu glava znak, še enkrat očeta strmo pogleda — pa se potopi.

Jerom ni sam svojim očem verjel. Čoln ustavi, ter strmi na mesto, kjer je sin izginil, kakor da se mora zopet pokazati. Dvignilo se je nekoliko mehurjev, potem še nekoliko, slednjič eden velik, ki je počil — in gladek kot steklo je bil jezerčič.

Tri dni in tri noči so videli ljudje očeta veslati okoli tega kraja; niti je kaj okusil, niti stisnil očesa; iskal je sina. Tretji dan ga je našel, in na rami odnesel po klanec gori na svojo kmetijo.

Preteklo je zopet nekako leto in dan. Tedaj začuje nekega jesenskega večera župnik tavati nazaj po vežnih vratih, in kmalo potem vstopi človek visok, nekoliko prihuljen, vdratih lic, in sivih las.

Župnik ga je gledal nekaj časa, predno ga je spoznal; bil je Jerom.

„Tako pozno ste prišli nocoj?“ reče župnik in obstane pred njim.

„Ah dà, tako pozno“, odgovori Jerom ter sede.

Župnik tudi sede radoveden, in tako molčita oba precej časa.

Potem reče Jerom: Prinesel sem nekaj, kar bi rad

podelil revežem.“ — Vstane, položi denar na mizo, pa zopet sede.

Župnik prešteje denar.

„To je veliko denarja!“ reče na to.

„Polovica moje kmetije; prodal sem jo danes.“

Župnik sedi dolgo molčé; slednjič povpraša z blagim glasom: „In kaj kanite početi zdaj?“ —

Zopet molčanje; Jerom je pobesil oči, župnik ga gleda dolgo nepremekljivo.

Slednjič reče župnik počasi: „Zdaj verjamem, da ti je sin bil v blagoslov.“

„Dà, to menim zdaj tudi sam“ reče Jerom ter povzdigne oči, in dve težki solzi se potočite čez vela lica.

V. M.

Domovina mnogovrstnih sadežev.

(Spisal A. Jurinec.)

(Konec.)

Krompir je neki kupčevavec s sužniki, Janez Havkino po imenu, leta 1565. v Santa-Fe-i v novi Hišpaniji v južni Ameriki dobil za živež svojim ljudem na ladiji, in on je bil prvi, ki je razglasil ta sad. Pozneje, leta 1584. je admiral Walter Raleigh krompir iz Virginije, severne Amerike, pripeljal na svojo grajščino Youghall na Irsko, in on je tu prvi krompir zasadil. Leta 1588. so ga začeli že na Laškem saditi. Še kot posebna jed je prišel prvokrat leta 1616. na kraljevo mizo v Parizu. Na Nemško so ga dobili v sredi 17. stoletja; in še le nekaj čez 90 let je, kar se je začel po naših deželah razširjati.

Hmelj je začel v Evropi sloveti okoli leta 500, to je, ob času ljudskega preseljevanja. Leta 822. so že imeli na Nemškem hmeljnike. Najboljši hmelj raste sedaj na Češkem, Brunsviškem, Parskem in Angleškem. Špargelj se je v začetku 18. stoletja iz Laškega zaplodel po svetu.

Bob je prišel iz izhodnih Indij v okolico kaspiškega morja.

Salato, našo navadno, so sadili na Angleškem prvič pod kraljem Henrikom VIII. leta 1519.

Pšenice prvotna domovina je gorata dežela v Indiji na južnem podnožji Himalajske gore.

Žito ali rž je prišlo iz male Tartarije in iz južne Sibirije.

Prosó je iz izhodnih Indij.

Hajdina ali ajda je prišla iz Azije skozi Turško in Grško na Laško in Laškemu bližnje okraje, potem tudi na Nemško, kjer je bila 1522. že znana.

Vinska trta je v Aziji doma. Leta 231. so našli nje prvi sled na Nemškem; v letu 282. so trte že sadili ob Rajnu in na Ogerskem. Karol Veliki je vinstvo močno pospeševal.

Kava je prišla iz Levante, s Turškega, leta 1615. prvokrat v Benedke; potem na Francosko; leta 1671. so v mestu Marsilji prvo kavarno (Kafeehaus) odprli; na Dunaji pa leta 1683. in v Norimbergu leta 1696.

Tabak ali duhan je najpred našel španski menih Roman Pane leta 1496. v Št. Domingu v deželi Tabago v zapadni Indiji v Ameriki. Od tod je kmalo prišel v Evropo. S prvega je bil tobak le zdravilno zelišče; Indijanci pa so ga leta 1535. začeli kaditi. — Francoski poslanec Janez Nikot je leta 1559. prvo seme iz Portugalskega poslal v Pariz. Španska armada pod kraljem Karolom V. ga je prva prinesla na Nemško. An-

gleži so se ga naučili piti ali kaditi leta 1585. Turki pa leta 1605, prvo fabriko so napravili v Holandiji; 30letna vojska pa je ta „božji dar“ raznesla po vsem Nemškem in od tod naprej.

Žafran je prinesel neki romar iz jutrovnih dežel na Angleško pod kraljem Edvardom III.

Vrtnice (Gartenrose) so prišle prve leta 1522. kot dragi dar iz Laškega na Angleško, kjer so se na ukaz papeža Hadrijana VI. leta 1522. kot znamenje molčanja na spovednice vezale; od tod izvira še danes navadni latinski izrek „sub rosa“ — pod rožo — kar toliko pomeni kot: molči, — „tiho bodi,“ — ali „le med nama rečeno.“ V okolici mesta Ghazecpoura v Indiji je videti celo rožno polje, kjer delajo rožno vodo, in rožno olje (attar.)

Solnčnica je prišla iz Amerike v naše kraje. Pri reki „Ohio“ sadijo na tisuč solnčnic zato, ker neznano veliko kislica, dobrega zraka iz sebe puhté in tako v onih nezdravih krajih ljudi varujejo močvirne mrzlice.

Ogled po svetu.

Avstrijsko-ogerska država. Razne razprave po deželnih zborih se vršé, pa jako zanimivih je malo. Najbolj se razgovori sučejo o tem, kako bi prestrojili volitve. Pa če tudi liberalci modrujejo na dolgo in široko ter razlagajo to in uno po svoje, vendar ne spoznajo avstrijske politike pri tem. To ravno je velika napaka, ktero smo že večkrat v misel jemali, in ko bi nemški deželni zbori tudi Bog vé kaj dognali, s tem ne dosežejo miru in sprave z drugimi narode. Mir in sprava pa mora biti, drugač ne bo sreče. Trdi se, da v viših krogih če dalje resneje mislijo vsaj na spravo s Čehi. To se dá soditi tudi iz dunajskih listov, ki v tej zadevi spreminjajo barvo in sim ter tje nekako bolj prijazno govoré o narodnih razmerah. — Po drugej strani pa se kaže, kako preseda vladnim možém česko gibanje. Ker pri časopisih niso nič pomagale pravde, jeli so liste konfiskovati, češ, s porotniki tako nič ne opravimo. — Gledé slovenskih zadev zvonec nosijo slovenski poslanci v deželnem zboru štajerskem! Oni so moško stopili na oder z govorom o zedinbi Slovencev, postavili vladi več važnih interpelacij, in da je narod ž njimi, kažejo telegrami, ki jim dobajajo od vseh strani. Tudi po družih zborih, kakor v Ljubljani in v Gorici, je bila na vrsti domača reč. Ni ravno kaj novega vmes, pa saj moramo staro gosti, dokler se ne vresničijo stare pravične želje. Nekteri se sicer zelo repenčijo, da mali narodček slovenski si upa gobeždati in širokoustiti se. Posebno v graškem zboru možaki silnega glasú v čudnej bliščobi kažejo visokonemško omiko gledé narodnih razmér; ali kdo more za to, da smo na svetu in hočemo živeti in tudi kaj veljati!

V kotorskem okraji v Dalmaciji je upor. Iz Pulja, Trsta, Gradca itd. morajo vojaki tje, da se spet mir naredi.

Pruskega kraljeviča naslednika so prav slovesno sprejeli na Dunaji, ko se je mudil tam potovaje v južne dežele. To nekterim avstrijskim in pruskim časnikom daje priliko, da govore in pisarijo, kakor bi bilo prijateljstvo med tema vladama v najlepšem cvetju. To naj verjame, komur drago, nam se dozdeva, da enake dvorske šege ne presegajo naravnih mej, ki so zasajene med Prusijo in Avstrijo.

Nj. v. cesar pojde v Carigrad in potem dalje naprej v Egipt. Slovesnost pri odpiranju sueškega kanala bo vendar le sijajna, ako se tam snidejo naš cesar, pruski kraljevič in francoska cesarica, ki je z Laškega potovala dalje v Carigrad, kjer so njej na čast Turki mesto razsvitljevali.

Nemadjarški narodi čedalje bolj čutijo žulje ogerskega jarma. Romuni na Sedmograškem, ktere silijo med honveško armado, nočejo prisegati, cesar pa se ne branijo, ako stopajo v splošno vojno. Tudi iz vojaške granice dobajajo krepki glasovi, s kterimi se Graničarji ustavljajo neprilicnemu razkosovanju.

Nemško. Pruski časniki posipljejo nekaj kadila zarad prijaznega sprejemanja, ki je njihovemu kraljeviču dobajalo v Beču. Francoskemu Napoleonu se ve da ni všeč ta če tudi navidezna prijaznost med dunajskim in berolinskim dvorom. Gotovo pa mu ne dela sivih las, kakor hočejo sklepati nekteri. — Zbor v Monakovem se ni mogel zediniti v predsednikovej volitvi, torej ga je vlada razpustila in razpiše se nove volitve.

Francosko. Zarad postavodajalnega zbora je velik nemir, ker je odložen. Govorilo se je o zasobnih zborih in drugih demonstracijah, a do zdaj vendar še ni bilo sile.

Špansko. Upor še zmerom razsaja po deželi z žalostnimi nasledki. Zdaj pa zdaj spet švigne plamen nemira v tem ali drugem mestu, kakor iz razvalin premaganega požara. Uboga Španija.

Oglasnik.

Žitna cena.

V Gorici po kaznaniku, drugej povsod po merniku prerajtana.

Ime žita	V Celovcu		V Ljubljani		V Mariboru		V Varaždinu		V Gorici	
	gld.	kr.	gld.	kr.	gld.	kr.	gld.	kr.	gld.	kr.
Pšenica	4	64	5	10	4	70	4	—	2	50
Rež	3	4	2	90	3	20	3	70	—	—
Ječmen	3	30	2	60	3	20	3	—	1	74
Ajda	2	31	2	80	2	95	2	80	1	35
Turšica	2	74	2	90	3	20	2	90	1	45
Proso (Pšeno)	3	98	2	60	2	80	2	70	—	—
Oves	—	—	1	90	2	—	1	85	1	25
Krompir	—	—	—	—	85	—	1	—	—	—
Fizol	3	83	—	—	—	—	—	—	2	—

Kurzi na Dunaji 20. oktobra.

5% metalike . 58 gld. 90 kr. Nadavek na srebro 120 gld. 50 kr.
Národno posojilo 68 „ 90 „ Cekini 5 „ 85 „

Loterijne srečke.

V Gradcu . 9. oktobra 1869: 87, 17, 90, 27, 86
Na Dunaju . 9. „ 1869: 4, 14, 9, 44, 67
V Trstu . 16. „ 1869: 60, 71, 31, 26, 51
V Lincu . 16. „ 1869: 16, 9, 87, 55, 85

Prihodnje srečkanje v Gradcu in na Dunaju bo 23. oktobra, v Trstu in v Lincu 30. oktobra.